

På kirkebakken

DEN NORSKE KIRKE

Mandal og Holum menigheter

Kontaktblad for Den norske kirke
Mandal, Holum, Harkmark og Skjernøy
Nr. 1 - 2021 > Årgang 67

Ansatte

ØYSTEIN RAMSTAD
Kirkeverge
907 97 670
or293@kirken.no

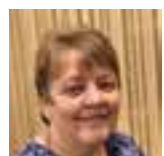
SIRI GJERDSJØ RISDAL
Kirkegårdsleder
915 98 689
sr897@kirken.no

DIANNE LAUEN SINGSTAD
Konsulent
38 27 28 70
ds277@kirken.no

LOTTE PLOUG
Menighetspedagog
922 32 901
lp886@kirken.no

MARIT RØISELAND
Kirketjener Holum
975 63 230
mr798@kirken.no

TORBJØRN KLOSTER
Fagarbeider kirkegård
402 37 089
tk545@kirken.no

DAG JOHAN BJØRNHOM
Fagarbeider kirkegård
Vikariat
db555@kirken.no

EVA MARIE JANSVIK
Sokneprest Mandal
980 81 075
ej788@kirken.no

RAGNHILD LAKANG NORDMARK DUE
Kapellan Mandal og Holum
980 41 703
rd273@kirken.no

HENRIETTE M. REIERSEN
Konsulent
38 27 28 70
hr763@kirken.no

TANJA SÆVIK HUSBY
Personalleder
38 27 28 70
th844@kirken.no

ODDVEIG FLATEBØ OLSSON
Undervisningsleder
926 07 913
oo824@kirken.no

TOR MAGNE STOVELAND
Kirketjener Mandal
915 72 516
ts327@kirken.no

BRITT TURID MADSEN
Kantor
976 93 826
bm838@kirken.no

VATROSLAV VUDJAN
Kantor
917 25 567
vv937@kirken.no

BJØRNAR JOHNSEN ØYBEKK
Sokneprest Holum
938 85 324
bo393@kirken.no

HÅVARD EIKREM DAHL
Fengselsprest
Mandal fengsel

Påsken er «rett rundt hjørnet», men også i år forbereder vi oss på en annerledes måte enn vi vanligvis gjør. Ingen vet med sikkerhet hvordan påsken kan feires i år. Må vi holde oss hjemme? Kan kirkene holdes åpne? Hvor mange kan samles? Etter et år med pandemi har vi lært at vi gjerne kan planlegge ut ifra dagens smittevern anbefalinger, men vi vet ikke om planene våre vil kunne gjennomføres når det kommer til stykket.

Vi håper vi kan samles til måltidsfellesskap, treffe familie og venner, dra på tur og ikke minst - feire påskens gudstjenester sammen, fortrinnsvis i kirkene. Men kanskje må vi samles utendørs. Kanskje kan vi ikke samle så mange. Kanskje blir det meste av påsken tilbrakt hjemme, med familie eller noen få.

I dette nummeret frsker vi opp kunnskapen om hvorfor vi feirer påske, hva de ulike dagene markerer, hva de ulike fargene og symbolene vi bruker betyr, og vi har samlet noen tips til hvordan påsken kan markeres i hjemmene, eller der du er.

God påske!

KIRKESENTERET I MANDAL

KONTAKT

Telefon: 38 27 28 70
post.mandal@kirken.no
kirken.no/mandal

POSTADRESSE

Postboks 210, 4503 Mandal

BESØKSADRESSE

Store Elvegata 33, 4514 Mandal

ÅPNINGSTIDER

Mandag - fredag kl. 10.00 - 14.00

facebook.com/mandalmenighet

Følg kirken på Facebook, og bli oppdatert på hva som skjer.

MENIGHETSBLADET «PÅ KIRKEBAKKEN»

REDAKSJON

Martin Jansvik
Tom Midtbø Dahl
Øyvind Braadland
Ruth Rosland
Nordstrand
Bjørn Arve Bentsen
Eva Marie Jansvik

UTGIVER

Menighetsrådene i
Mandal og Holum

DESIGN OG TRYKK:

Bjorvand & co AS

OPPLAG: 7750

GAVE TIL BLADET

3040.07.10852

FORSIDEBILDE: Envato

Arbeidene på Mandal kirke i rute

Mandal kirke er pakket inn i hvit plast. Tårnet er tatt ned. Kirkeklokkene demontert. Et stort, midlertidig arbeidstelt er plassert på kirkebakken. Kirken er omgjort til en eneste stor byggeplass. Men nå venter vi på bedre tider! I løpet av noen måneder kommer det nye tårnet på plass, og kirka vil igjen vise seg i all sin prakt. Jeg ble med kirkevergen på befaring bak plastfasaden og ble mektig imponert over arbeidet som pågår!

Tekst: Øyvind Braadland

Kirkeverge Øystein Ramstad og byggmester John Kittelstad.

Det er Tradisjonsbygg Sør A/S ved byggmester John Kittelstad som står for det omfattende arbeidet. Med seg har han dyktige tømrere som stadig arbeider seg oppover i høyden. Daglig er det fire eller fem arbeidere på byggeplassen. Byggefirmaet samarbeider tett med kirkeverge Øystein Ramstad og konsulenter fra firmaet Multiconsult. Kirkevergen forteller med entusiasme og peker på de kraftige dimensjonene som reiser seg inne i tårnhuset. Hele tårnkonstruksjonen, fra fundamentene under kirkegulvet og helt opp til femte etasje hvor klokkene skal henge, med kirkespiret og det store korset øverst, blir nå fornyet.

- Bærekonstruksjonene er enorme. De består av nye stokker som er 10 x 10 tommer tykke, og mange av stokkene veier opp mot et par hundre kilo, forteller kirkevergen. - Slike tyngder krever at vi har måttet etablere heissystemer og traverskran slik at vi kan få materialene opp og på plass.

Vi kan forstå at dette er et svært krevende arbeid. Å skifte ut mesteparten av tårnets konstruksjon med nye materialer krever enorm arbeidsinnsats. Utfordringene har vært mange og store, og ikke minst har økonomien i prosjektet vært litt av en nøtt.

Kostbart og omfattende

Da arbeidet startet for noen år siden, var det nok ingen som trodde reparasjonene skulle bli så omfattende som det senere viste seg.

- Nå er det hele kostnadsberegnet til 29,3 millioner kroner, og vi ligger greit an i forhold til budsjettet, forteller kirkevergen. - Tidligere Mandal kommune bidrar med 16,7 millioner kroner. Staten og Riksantikvaren bidrar med til sammen 12,6 millioner kroner, og slik det ser ut nå, regner vi med at budsjettene skal holde. I tillegg har kommunen bevilget 1,5 millioner kroner til utvendig maling, slik at kirka kan framstå i sin opprinnelige prakt til høstens store jubileum.

Det er imidlertid avdekket en del råteskader også i det syd-østlige hjørnet av kirka. Beregninger viser at det vil være svært kostnadsbesparende å kunne utføre dette arbeidet mens utstyr og stillaser enda er på plass. Derfor er det sendt søknad til Lindesnes kommune om en ekstra-bevilgning til dette arbeidet på 1,1 millioner kroner.

Enklere metoder gir besparelser

Mandal kirke er oppført etter en byggemetode som på fagspråket kalles innmurt bindingsverk. I praksis betyr dette at reisverket er av kraftige tømmerdimensjoner hvor rommene mellom stendere og bærekonstruksjoner er fylt igjen med murstein og mørtel. I starten av restaureringsarbeidet ble det fra Riksantikvarens side krevd at alt arbeid skulle tilbakeføres slik det en gang hadde vært, og at alle mursteinene skulle mures på plass igjen.

- Vi er svært glade for at disse kravene etter hvert ble lempet på, forteller kirkevergen. - Etter intens innsats, blant annet fra vår biskop Stein Reinertsen, fikk vi klarsignal fra myndighetene om å kunne forenkle byggemetodene slik at arbeidet blir minst like solid, men betydelig mindre arbeidskrevende å utføre.

Kirkevergen forteller at dette i praksis betyr at mursteinene kun skal tilbake på plass i de to nederste etasjene, altså opp til nivå med kirkens galleri. I tillegg til dette, blir det også benyttet mer moderne og tidsbesparende sammenføyninger ved at det monteres inn kraftige jernprofiler med gjennomgangsbolter som holder trekonstruksjonene sammen, i stedet for at det lages krevende og kompliserte sammenføyninger i selve treet.

Kirkens 200 års jubileum like om hjørnet

I år er det 200 år siden Mandal kirke ble tatt i bruk. Derfor planlegges det et stort kirkejubileum i slutten av november. Hvis ikke noe svært uforutsett skulle skje, vil kirka da framstå nyrestaurert og nymalt. Slik det ser ut nå, vil tidsplanen holde greit, slik at arbeidet kan avsluttes i god tid før jubileet.

- Så håper vi på en solid godværsperiode når vi kommer så langt at vi skal demontere det flate, midlertidige taket på

toppen av bygget og sette på plass selve kirketårnet. Dette skal delvis monteres nede på bakkenivå for så å bli heist på plass med mobilkran i seksjoner. Da trenger vi godt vær flere dager i strekk, sier kirkevergen.

Vi gleder oss. Til en nymalt kirke med tårn og kors som rager mot himmelen. Til en kirke med kirkeklokker som igjen gir gjenklang ut over byen vår. Og til at kirkens orgel igjen kan lyde ut over menigheten!

Utbedringer på flere kirker i kommunen

Kirkeverge Øystein Ramstad forteller at det også ved de andre kirkene i kommunen planlegges vesentlige utbedringer. Etter søknad er det bevilget midler fra Riksantikvaren for delvis dekning av utgifter til følgende tiltak:

Holum kirke: Omlegging av tak og utbedring av el-anlegg

Valle kirke: Utbedring av tak og råteskader

Spangereid kirke: Byggetekniske forbedringer og utbedring av el-anlegg

Vigmostad kirke: Utbedring av råteskader

Bjelland kirke: Utbedring av el-anlegg og montering av automatisk ringeanlegg

Laudal kirke: Utbedring av el-anlegg og montering av automatisk ringeanlegg

Øyslebø kirke: Utbedring av el-anlegg

Harkmark kirke: Ny inngangsdør

Gjør deg klar for påske!

Ordet påske kommer fra det hebraiske ordet pesach, som betyr «forbigang». Det stammer fra den gang påskehøytiden ble innstiftet i det gamle Israel, da Gud «gikk forbi» israelittenes hus, som hadde offerblodet strøket på dørstolpene og dørbjelken. Blodet kom fra lammet de hadde slaktet til måltidet, og lammet ble spist med usyret brød og bitre urter (2 Mos 12).

Den jødiske påsken var en nyttårsfest som begynte den første fullmånedagen etter vårjevndøgn de 21. mars. Påsken begynte med fullmåne, uansett hvilken ukedag dette falt på. Men da de kristne alltid ville feire Kristi oppstandelse på en søndag, bestemte kirkemøtet i Nikea i år 325 at påskedag skulle være første søndag etter vårjevndøgn. 1. påskedag kan altså feires tidligst den 22. mars. Det forutsetter at dagen er en søndag, og at det er fullmåne natt til søndag etter vårjevndøgn.

Mens folk flest holder julen for å være den største høytiden i vår kultur, så vil kirken selv mene at det er størst grunn til å feire påsken. Det er fordi Jesu død og oppstandelse er de mest sentrale ledd i kristendommen. Kirkefedrene i oldkirken kalte påsken for «festenes fest».

Påskeuken er også blitt kalt for «den stille uke». Navnet går helt tilbake til keiser Konstantin den stores tid. Da ble alt forbudt som kunne forstyrre helgefroden. Uken varer fra palmesøndag til påskedag. Den innbyr til meditasjon over Jesu lidelse, død og oppstandelse.

Påsketiden innledes med palmesøndag og avsluttes med Kristi himmelfartsdag. Kristi himmelfartsdag faller alltid på en torsdag. Det er fordi Jesus etter kristen tradisjon før opp til himmelen den førtiende dagen etter påske (Apg 1,3).

En annerledes uke

Palmesøndag

Palmesøndag er i kristen tradisjon feiringen av Jesu inntog i Jerusalem. Dette skjer søndagen før korsfestelsen i påskeuken. Navnet kommer av evangelienes fortelling om at folk strødde palmegrener foran Jesus da han red inn i byen.

I land hvor palmegreiner ikke er lett tilgjengelige, brukes oftest grener fra vintergrønne trær; i Norge er tujagrener ofte vanlig. Ellers er det lang tradisjon for å bruke seljektivister med «gåsunger». Seljen kalles ofte Nordens palme, og den er flittig brukt til pynt i påsketider.

I den lutherske kirken i Norge, er den liturgiske fargen fiolett gjennom hele fastetiden, på palmesøndag, skjærtorsdag og langfredag. Den fiolette fargen er blanding av rødt og blått. Det røde symboliserer kjærlighet og offer. Det blå er fargen for sannhet. Dermed blir den fiolette fargen symbol for forberedelse, bot, oppgjør og sorg.

Forventing

Det var ved inngangen til jødernes påskehøytid. De stod langs veien. De møtte Jesus med hyllest og jubel. De hadde ventet på en som skulle befri dem fra romerne. De lengtet etter frihet. Etter å få være herre i eget hus. De hadde store forventninger. Stemningen var på topp. De trodde Jesus var The One. Lite visste de om hva som ventet bare få dager senere. De var blendet. Av sine egne forventninger. Deres lengsel var så stor. Deres håp var tent. Endelig hadde folket fått den redningsmannen Gud hadde lovet. Jesus fra Nasaret skulle ta tilbake makten og være folkets nye leder. De ønsket forandring. De trengte forandring. De trengte denne mannen. Men det skulle vise seg at han ikke svarte til deres forventning.

Noen ganger ønsker vi noe så sterkt og har så store forventninger, at vi kanskje ikke klarer å se det gode som kommer mot oss på andre måter enn vi regnet med.

Hva gjør vi når forventningene våre ikke blir møtt? Klarer vi å se at våre ønsker, håp, lengsler og behov kan besvares på andre måter?

Skjærtorsdag

Skjærtorsdag er en helligdag som feires siste torsdag før påske. Ordet betyr «renselsestorsdag», og kommer av norrønt skíra, «rense» (skjær = ren).

Denne dagen feiret Jesu påskemåltid etter jødisk tradisjon. Påskemåltidet slik Jesus var vokst opp med bestod av tre spesielle retter med hver sin betydning, og fire begre med vin. Det fjerde begeret skulle stå urørt. Det var Elias-begeret som profeten skulle drikke når han kom tilbake, eller som Messias, frelserkongen, skulle tømme når han kom. Det var dette begeret Jesus tok da han innstiftet nattverden. Han brukte den gamle tradisjonen og gav den en ny betydning. Ved å gjøre dette fortalte han i handling at det var han de hadde ventet på alle disse årene. Mange spiser lam i påsken, om ikke akkurat på Skjærtorsdag. Det minner oss om at Jesus var selve Påskelammet, som ble ofret for å redde menneskeheten. Det ble hans siste måltid med disiplene før korsfestelsen, og dette ble innføringen av nattverden.

Nattverdsfeiringen får en spesielt framtrekkende plass i tekster og bønner i gudstjenesten denne dagen. I liturgien har noen menigheter med fotvask, til minne om at Jesus vasket disiplenes føtter før måltidet.

I mange kirker blir all pynt som blomster, lys, duk osv. tatt ut av kirkerommet etter gudstjenesten. Også alteret blir stående nakent. Det blir gjort klart til langfredag. Hjemme kan man sette frem et vaskevannsfat og et håndkle, til minne om at Jesus sa at vi skulle vaske hverandres føtter, tjene hverandre.

Fellesskap

Jesu sa til disiplene den siste påsken at han hadde lengtet etter å feire påskemåltid med vennene sine. Akkurat i år er det disse ordene som kommer først til meg i møte med Skjærtorsdagstekstene. Jeg lengter også etter å feire dette måltidet. Jeg lengter etter måltidsfellesskap. Jeg lengter etter å ta imot Jesu kropp og blod- å ta imot dette hellige måltidet som renser, fornyer og forsoner meg med Han og som gir fellesskap med mine brødre og søstre i Kristus. Vi mennesker trenger dette fellesskapet. Med Gud. Med hverandre. Dette fellesskapet som ikke krever at vi er enige, at vi er like, at vi vil alt det samme, at vi ser ting likt, men som vi oppmuntres til å være i også når det stritter imot. Brevene i det nye testamentet vitner igjen og igjen om at menigheten opplevde motgang, utfordringer og splittelse. Og da oppmuntres de til å elske hverandre, til å dele alt med hverandre, til å stå sammen. Menighet

er ikke det samme som enighet. Det kan være vanskelig når vi vil forskjellige ting og mener forskjellige ting og har ulik oppfatning av ting. Men Jesu bønn denne natten før han ofret livet sitt for oss var;

«Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.»²² Den herligheten du har gitt meg, har jeg gitt dem, for at de skal være ett, slik vi er ett:²³ jeg i dem og du i meg, så de helt og fullt kan være ett. Da skal verden skjønne at du har sendt meg, og at du elsker dem slik du har elsket meg.» (Joh 17:21-23)

Det er mye som skjer denne kvelden. Jesus som vasker disiplenes føtter og minner oss om at vi skal tjene hverandre. De minste skal bli de største. De siste bli de første. La oss ikke kappes om å karre oss til rikdom, status og berømmelse. Det jeg har gjort mot dere, skal dere også gjøre, sa Jesus. (Joh 13)

Så går Jesus ut i hagen etter måltidet. Han var redd. Han ba til sin Far om å få slippe. Men han vil at Guds vilje skal skje. Han viste oss at det er ikke alltid vårt ønske er til fellesskapets beste. Jesus viser sin menneskelighet helt og fullt denne natten. For utallige mennesker har det vært til stor trøst å vite at de har å gjøre med en Gud som vet hvordan det er å være menneske og som har kjent svik, tortur og død på kroppen. Gud er ikke en distansert Gud. Han er nær. Han vet hvordan vi har det når livet er på det tøffeste. Han vet hvordan det er i mørket. For han har vært der.

Langfredag

Langfredag markerer i kristen tradisjon dagen da Jesus Kristus døde på korset. Den markeres fredag før påske. Navnet kommer av at det var Jesu lengste dag. På engelsk kalles dagen Good Friday, den gode fredag. Tidligere flagget man på halv stang i Norge denne dagen. Og høyfjellshotellene spilte verken dansemusikk eller serverte drinker denne kvelden. Fra gammelt av var ikke Langfredag en hviledag, men en helligdag hvor det grøvste og tyngste arbeidet skulle gjøres.

Mange kirker markerer denne dagen ved ikke å ha pynt på alteret og bruke dempet, meditativ musikk. Lysene på alteret står i mange kirker utent, men i Mandal kirke har vi tradisjon for å blåse ut det ene lyset som stod igjen fra Skjærtorsdag idet teksten om at Jesus utånder leses. Vi setter gjerne frem fem røde roser, en for hvert av Jesu sår, og legger frem en tornekrans. Å legge frem tre nagler kan også være en fin påminnelse om hva Jesus måtte lide for oss. Dette kan man gjøre hjemme også, og på den måten markere denne spesielle helligdagen. En annen måte å pynte til påske hjemme er ved å lage en påskegrav. Den bygges gjerne av steiner, sand og mose som plasseres i et fat. En stor rund stein settes foran en hule eller åpning, og symboliserer Jesu grav og død.

Rock bottom

Bunnen er nådd. Jesus har opplever svik, ensomhet, smerte. Nå venter mørke og død. Lenger ned går det ikke an å komme. Men også denne dagen blir menneskelig forvandlet. Røveren som hang på korset ved siden av Jesus fikk oppleve at han skulle få bli med videre til en god fortsettelse. Jesus brydde seg ikke om hva røveren hadde gjort, men at han ønsket å være sammen med Jesus.

Så dør Jesus. Mørket faller over byen. Nullpunktet er nådd. Nå kan det bare gå én vei; oppover!

Men vennene hans forstår ikke det. De er fortvilet. Var han ikke den han sa han var likevel? Hvordan kunne dette skje? Hva skulle de gjøre nå? Vel, de glemte seg. De var redde for å bli tatt de også. Tatt fordi de var vennene hans. Og etter hvert gir de opp og vender tilbake til sine vanlige liv. Så ble det ikke slik de hadde håpet og trodd. Gud er død.

Påskeaften

Påskeaften er lørdagen før påskedag. Tradisjonelt er det en dag hvor man ikke feirer noen liturgiske handlinger. Man sier gjerne at påskeaften er den dagen hvor kirken står samlet i sorg ved Kristi grav. Men flere steder feires det gudstjenester påskennatt. Og når kirkeklokkene begynner å kime klokka fem, kan vi la oss fylle med forventning til den store festen neste dag. I den tidlige kirka var denne natten tid for dåp. Katekumenatet, dåpsopplæringen, ble avsluttet med at dåpskandidaten på påskennatt ble «gravlagt» med Jesus i dåpsvannet og stod opp til et nytt liv sammen med Jesus på påskedag. På denne måten ble påske og dåp knyttet sammen. I vår kirke er dåpen gjerne flyttet til høytidsgudstjenesten neste dag.

For mange er påskeaften dagen for påskeegget. Tradisjonen med påskeegg-jakt har inntatt det ganske land, og det passer fint at ukens lørdagsgodt befinner seg i nettopp påskeegget. Det er også en fin dag for å lage påskepynt og forberede påskefrokosten ved å dekorere egg og bake brød. Det gjør ingenting om det neste dag bugner med egg, kyllinger og annen pynt og mat som symboliserer lys og liv.

Stillhet

Denne dagen ligger vår Herre i graven. Han er død. Familie og venner er i sorg. De hadde måttet legge sin venn og mester i graven. Det virker ikke som noen av dem husker at dette hadde han faktisk forberedt dem på. Han hadde flere ganger sagt noe om at menneskesønnen skulle lide, dø og oppstå. Men de ordene er forduftet. Jesus er død. Alt håp synes å være forduftet.

Noen ganger kan vi også oppleve en slik vakuum-følelse som Jesu venner og familie kjente på. Sjokket over at en man var glad i faktisk er borte. Alt som ikke ble som man håpet og trodde. Hva gjør vi da? Hvordan omstiller vi oss? Hva trenger vi da for å komme videre, og ikke bare stoppe helt opp? Stillheten kan være både vond og god.

Den stillheten som også rommer håp og forventning, kan være god. Men stillhet som tynger og bringer mørke, må man ikke stå i alene.

På påskeaften begynner et rykte. Pssst! Graven er tom. Et håp er tent. Påskennatten er det nye livets natt. En ny virkelighet kom inn i vår verden denne natten. En virkelighet hvor Herren har seiret over døden.

Påskedag

Påskedagen er den dagen som forklarer hele kristentroen. Selv disiplene skjønte ikke hele Jesus' budskap før på påskedag og dagene etter. De første som fikk se Jesus levende, var kvinnene. De forskjellige evangeliene forteller historien litt ulikt, men de er samstemte i at det var kvinnene som gikk til graven først, og Maria Magdalena møtte Jesus i hagen.

Siden Jesus ble gravlagt i all hast før sabbaten begynte fredag kveld, og de ikke kunne stille den døde på sabbaten som var lørdag, er det først søndag morgen kvinnene kommer til graven for å salve den døde kroppen. Søndag er den første dagen i uken, og en arbeidsdag for jødene. For den første kristne menighet var det en selvfølge å samles til gudstjeneste, først og fremst for å feire søndagen som Kristi oppstandelsesdag. Derfor ble søndagen den kristne helligdagen. Søndagen ble også forstått som den 8. dagen, etter de 7 skapelsesdagene. Jesus ble omskåret den 8. dagen, og derfor er tallet 8 symbol både for oppstandelse og dåp. Mange døpefonter er derfor 8-kantet.

Norsk folketradisjon forteller at sola danser når den står opp påskedag. Mange har tradisjon for å møtes før soloppgang på en fjelltopp for å kunne se sola stå opp denne spesielle dagen. Morgensola er symbolet for oppstandelsen, og i Bibelen leser vi at Jesus skal komme tilbake på dommens dag som en strålende sol. Derfor henter vi frem solas farge og alle de gygne fargene denne dagen. Kirkens påskefarger er hvitt og gull.

Egget og kyllingen er sentrale i påsken. I den jødiske påsketradisjonen skal man spise hardkokte egg som en del av påskemåltidet. I kristen tradisjon hentes de inn som symboler for nytt liv. Egget er symbol for renhet, fruktbarhet og nytt liv, og på samme måte som Jesus brøt ut av graven, bryter kyllingen ut av egget. Et nytt liv ser dagens lys. Også sommerfuglen er et oppstandelsessymbol. Larven tuller seg inn i puppen og blir liggende tilsynelatende død og livløs, før den bryter ut, presser seg frem og starter et nytt liv som en vidunderlig vakker sommerfugl. Sommerfuglen er et symbol for forvandling og løsrivelse fra det jordbundne.

Påskeharen har fått stadig mer plass i vår kultur, og mytene om påskeharens opprinnelse er mange. Noen av mytene strekker seg helt tilbake til Tyskland på slutten av 1600-tallet. Ikke alle mytene knyttes til kristen tradisjon, men noen av dem gjør. Harens (og kaninens) store

forplantningsevne har gjort den til et symbol for fruktbarhet. Når fuglene la egg og harene fødte mange unger om våren, ble de symboler for livet som våknet opp etter vinterdvalen om våren.

Haren var derfor et populært motiv i kirkelig kunst. En forestilling om at haren kunne reprodusere seg uten å miste jomfrudommen, gjorde at jomfru Maria i noen illuminerte manuskripter er fremstilt sammen med harer. Et velkjent motiv er også tre harer med felles ører, som skal symbolisere Treenigheten.

Denne dagen finner vi frem lys, gjerne dåpslys eller kanskje til og med dåpskjolen, om man har en slik hengende. Vårblomstene må på bordet og vi kan gjerne bake brød eller rundstykker til denne dagen formet som en sommerfugl eller en sol. Det passer fint til påskefrokosten.

Ut av mørket

Fra sorg til forvirring og uro, før gleden kan gripe hjertet. I ettertid forstår vi at Jesus måtte dø. At han tok med seg syndene våre i døden. At han derfor har reddet oss! Lyset har overvunnet mørket.

Men hadde ikke Jesus stått opp igjen, var vår tro uten mening. Det er Jesu seier over døden som gjør det verdt å bruke tid på han, følge han, tro på han.

Påsken er full av kontraster. Det er livet også. Ikke minst nå for tiden. På tross av alt det vanskelige vi kan oppleve, på tross av det vonde som skjer i verden, formidles daglig troen og håpet på en livgivende og kjærlighetsfull Gud.

Frykt ikke! Var budskapet fra englene til kvinnene som kom først til den tomme graven. Det budskapet er også til oss. Frykt ikke! Vi har å gjøre med en Gud som har seiret over selve døden. Vi har en Gud som vil oss alt godt. I dag er det all grunn til å la jubelen bryte løs- i kirka, i hjemmene våre, der vi er. I påskesalmene synger vi ut vår store glede- og egentlig er de alle variasjoner over den sangen vi kanskje kjenner best fra fotballstadion: Seieren er vår. Seieren er vår. Vi har vunnet, seieren er vår!

Påsken er full av kontraster. Det er livet vårt også. men til syvende og sist er påskehøytiden en lysets fest, en gledens fest, en troens fest, og ikke minst- kjærlighetens fest. En fest hvor Herren inviterer oss til å holde påskemåltid med han, og hvor han gjennom sin kropp og sitt blod renses oss, fornyer oss og forvandler oss! Og som hans brødre og søstre sendes vi så ut i verden for å holde ryktet om han levende. Og følger vi han, har vi ingenting å frykte, men alt å vinne!

Kilder: Bibelen. (Det norske bibelselskap, 2011) Den norske kirkes nettsider- om kirkeåret og høytider. https://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/kirkearet/ En kurv til min datter av Kristin Solli Schøien (Avenir Forlag, Oslo 2003) Kristne symboler – en elementær innføring av Ragnar Skottene (Verbum forlag 2002) Store norske leksikon. https://snl.no/p%C3%A5skehare

Påskeideer

Det finnes mange metoder for å dekorere egg, lage kyllinger og pynte til påske. Mange har sikkert faste gjenstander en tar frem år etter år, kanskje fra barna var små? Det kan også være hyggelig å supplere med noe nytt. Den vakreste pynten kan man ofte lage selv av ting man finner i naturen, som denne påskehagen. På påskedag trilles steinen bort og vårblomster kan plasseres i en liten vase ved graven.

Denne lekre kransen av seljektivter med gåsunger har Mari Sørensen laget. Seljen kalles Nordens palme og er vanlig å pynte med i forbindelse med palmesøndag og påske.

Det finnes omtrent ingen grenser for hva man lage søte og stilige kyllinger ut av. Finn frem dorull, papp, filt, nabbiperler eller det du har.

Hva med å tove noen enkle sauer? Du trenger en liten stein, ull og grønnsåpe. Dette er en barnevennlig aktivitet. Tips fra Mari Sørensen.

Kanskje vil du prøve å dekorere egg med neglelakk i år? Du trenger en skål med temperert vann, hell så neglelakken oppi og slipp egget ned i vannet. Da får du en marmorert "look" på eggene.

Med barberskum og konditorfarge får man stilige mønstre på egget. Konditorfarge blandes inn i skummet. Egget plasseres nedi og må ligge i ti minutter for at fargen skal feste seg. Så vender man det slik at den andre siden blir farget. Dette er enkelt for de minste å være med på.

Ikke til å tro?

Tekst: O. E.

Jeg leter fram Bibelen og finner kapitlene som omhandler hendelsene i påskeuka. Jeg leser om Mesteren som samler sine venner for å feire jødernes påske. Om forberedelsene. Om måltidet som tar en totalt annen retning enn vennene hans hadde regnet med. Det blir jo ingen vanlig påskefeiring. Ingen fest. I stedet blir det starten på dager med dramatik og død.

Mesterens nærmeste forstår ikke. Jeg spør meg selv: Forstår jeg?

De fire evangeliene framstiller påskedramaet forbausende likt. Bare detaljer skiller dem.

Pilatus. Som ville la Mesteren gå fri. Han som toet sine hender: Dette vil ikke jeg ha noe med. Dette får folket selv ta ansvar for! Han var jo til og med blitt advart av sin egen kone!

Peter. Som svikter totalt. Når presset blir for stort, blir hans egne ord umulige å forholde seg til. Hva har du gjort, Peter?

Mesteren. Som i dødens stund er forlatt av alle, til og med av Gud.

Judas. Som angreer. Den rike Josef som fikser et skikkelig gravsted. Og så kvinnene: Maria Magdalene, den andre Maria, Johanna og Salome. Som hevder det umulige. At Mesteren har overlevd sin egen død.

Kan det være mulig? Skulle jeg kunne tro det?

Jeg forstår det jo ikke. Likevel gripes jeg av det jeg leser. Mysteriet griper meg. Livet som lever. Mitt liv og min egen tilværelse. Mesterens død. Og Livet som lever. Likevel. Et mysterium.

Døden må vike for Gudsrikets krefter!

Du som var død er vår Herre i dag!

Se, i oppstandelsens tegn skal vi leve.

Se, i oppstandelsens lys skal vi dø.

(Norsk salmebok nr. 209)

Holum bedehus

Onsdager

Yngres kl. 18.30
Bønnemøte kl. 20.30

Fredager kl. 19.00

UG Holum
Møtested kan variere.
Følg med på Facebook.

Søndag 28. mars

kl. 20.30
Påskesang møte

Lørdag 17. april

kl. 19.30
Bibel og brød

Takk for ditt bidrag til givertjenesten
til Holum bedehus
Konto: 3075 11 23864

Holum kirke

Onsdager kl. 08.00

Morgenbønn

Torsdager kl. 21.00

Kveldsbønn

For oppdatert info se

www.holumbedehus.no og Facebook

Skjernøy kapell

Følg med på gruppene på Facebook:

«Skjernøyfolket» og «Skjernøy ungdomsgruppe».

DØPTE MANDAL

Louise Nøsted Scolaro
Johan Krågeland Nilsen
Sander Engedal Heddeland
Ingrid Schau Tønnesen
Hennie Stokke Fyllingen
Ada Bekkeli Grundetjern

DØPTE HOLUM

Tiril Håland Vatnedal
Ariella Dahl-Bjørkestøl
Mathias Leander Egeland Aagset
Aron Møll Farestad

DØPTE HARKMARK

Jesper Dahl Jostedt
Aslak Tørresen
Samuel Røysset
Guro Salthaug Fævelen
Jørgen Olsen Nomedal

DØPTE SKJERNØY KAPELL

Elias Abrahamsen

VIGDE MANDAL

Ingvild Syrdahl og Jan-Erik Stiland

DØDE MANDAL

Alice Lindland
Oline Lian
Reidunn Rugland
Oddbjørg Drotninghaug
Helge Norvald Hageland
Kåre Helle
Elsa Hoffstrøm
Erling Karlsen

Arne Marton Jørgensen
Sissel Johansson
Sylvi Agnete Berntsen
Lilly Andersen
Thorhild Greipsland
Wenche Johanne Egeland Rostrup
Øyvind Nielsen
Kristian Harry Thomsen
Borghild Solveig Vatne
Rigmor Berg Pedersen
Ivar Mathias Fjærestrand
Linda Wathne
Tor Ingvard Hetland
Marit Møll

Per Kristoffersen
Ingrid Gunvor Ariansen
Tordis Espeland
Ruth Klev Tørresen
Harry Vidar Holte
Martha Edith Midling
Aud Myrseth
Berit Tove Jensen
Torbjørn Dybo
Ragnhild Olava Thomassen
Lydia Elisabeth Wilhelmsen
Birger Røksund
Petra Farestad
Randi Andreassen
Oddbjørg Tørresen
Ingrid Larsen
Karen Soveig Skævesland
Ida Margrethe Staurseth
Gudrun Sletten
Knut Lie Hansen

DØDE HOLUM

Aud Strømme
Gjertrud Skagestad
Solveig Inger Harkjelsen
Rune Valand
Halldis Knutzen
Ingebjørg Kristine Skogen
Agnes Kornelia Theland

ANDAKT

AV RAGNHILD LAKAND NORDMARK DUE

Kapellan Mandal og Holum

Værer du livet? Det vann. Denne gongen òg.

Så grønn en drakt, så rik en duft har smykket dal og enger!

N13 845

Lat att augo dine. Lytt. Kva høyrer du? Klokka som tikkar? Måsen som skrik? Vatnet som klukkar mot skroget? Eller stilla, kanskje?

Kva luktar du? Kaffi? Furuskog? Blomsterbuketten på kjøkenbenken? Eimen av lavvatn og tang? Det er som om luktene og lydane har fått nytt liv.

Denne siste vinteren var hard. Ikkje berre var han våt og kald. Han var einsam. Me var einsame saman, denne siste vinteren. For ja, det går an.

No, derimot, har me lyset. Og lydane. Og luktene. Det er mindre einsamt.

I byrjinga skapte Gud himmelen og jorda. Så grønn ei drakt, så rik ei duft spreidde seg over dal og enger. Lys og luft strauk ømt over urtesengene og fuglane song og lundane suste og bekkane bruste i takksemnd for at dei var til.

Om vinteren kjenner vi det på kroppen, dette at vi er skjøre. Og at vi, lik blommar og gras, skal bli til mold og støv. Og vi kryp inn i oss sjølve og freistar holde fast på det viktige, på livet og lyset. Men det er ikkje så lett når det er mørkt og den einaste lyden vi høyrer er regnet mot ruta og den einaste lukta vi kjenner er den av våte gummistøvlar.

Men om våren, då kjenner vi at jammen meg er vi sterke trass alt. At vi, lik blommar og gras, klarte ein vinter til. Vi børstar støvet av tankane og utemøblane våre, vi har nokon som treng oss. For hverken naboar eller blomsterbed har godt av å vere heilt åleine heile tida. Vi kjenner at vi lever.

Snart, kven veit når, så skal vi fylgje venen vår på den vegen han gjekk opp for oss den gongen for lenge sidan. Då blir det nok også mørkt ei stund, men på hi sida veit vi, trur vi, at det blir lyst att. Ein gong skal Gud skape ein sommar utan like. Men no får vi nyte den varmen vi har.

Ein gong der framme skal vi få blomstre igjen. I Guds nærleik og til Guds glede. Med den vi er, med alt vi er. Men no finst vi her. Midt i lydane av kvardag og fest. Midt i luktene og midt i livet. Lat opp augo dine. Sjå deg om. Det er livet ditt du høyrer, værer og ser.

Takk Gud, du som gav oss livet. Og som vil gi oss det igjen.

Mandal kirke 200 år

Mandals byjubileum er utsatt til 2022, men Mandal menighet ønsker å feire sin jubilent i inneværende år. Korona-pandemien har satt kjepper i hjulene for planleggingen, men håpet er nå at høsten 2021 skal preges av arrangementer og aktiviteter som bidrar til å hylle den 200 år gamle hvite damen, og som setter fokus på hva kirka har betyr og fortsatt betyr for vårt samfunn.

Vi satser nå på at det til høsten skal være mulig å gjennomføre større arrangement, og at jubileet skal feires med ulike aktiviteter gjennom høsten.

Jubileumskomiteén for Mandal kirke har i samarbeid med Musikkens Venner, som har 50- års jubileum i 2021, følgende program å meddele. (Alt med forbehold om at det lar seg gjennomføre med de til enhver tids korona-restriksjoner).

September

Helene Bøksle kommer hjem. Mandalsjenta og hele Norges gullstrupe har takket ja til å besøke Mandal kirke i anledning 200 årsjubileet. Hun vil gjennom denne kvelden naturligvis synge for oss, men også samtale med sokneprest Eva Marie Jansvik om hva kirka betyr og om den fortsatt er aktuell, på tross av sin høye alder.

Gjert Kristiansen "Jesusbilder" - en utstilling og foredrag på Kirketorget.

Oktober

Knut Johannessen og Miriam Helms Ålien i Mandal kirke 12. oktober.

«Min salme» lørdag 23.oktober i Mandal kirke. Flere lokale artister inviteres til å fremføre sin favorittsalme.

November

Jubileumsgudstjenesten 28.nov i Mandal kirke kl. 11.00. Kringkastes av NRK P1. Eyvind Skeie og Britt Turid Madsens jubileumssalme for Mandal kirke urfremføres. Biskop Stein Reinertsen medvirker.

Desember

Orgelkonsert med Kåre Nordstoga 1. desember i Mandal kirke.

Ikonutstilling - Nikolay Dimitrov stiller ut ortodoks ikonkunst i Mandal kirke/på kirketorget

Jubileumskomiteen;
Bjørn Arve Bentsen, Knut Lindseth, Giert Kristiansen,
Mari Sørensen, Britt Turid Madsen og Eva Marie Jansvik

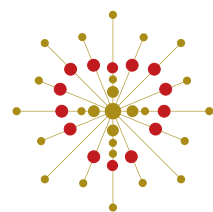

«Sammen som kirke i hele verden»

«Sammen som kirke i hele verden» er en solidaritetsaksjon med søsterkirker og partnere som er rammes hardt av korona-pandemien. Mandal menighet blir også i år med på denne aksjonen og vil samle inn penger til misjonsprosjektet vårt; Stefanusbarna i Kairo i Egypt.

“Sammen som kirke for hele verden” vil foregå i tidsrommet Kristi Himmelfartsdag til Sankthans 2021.

STØRST AV ALT

TROSOPPLÆRINGEN

Dåpsskole for høstens 1. klassinger

Ukentlige samlinger skole-vis uke 20, 21 og 22. Avslutningshelg med aktivitetslørdag og gudstjeneste 5. og 6. juni.

Bekkevandring for 7. klassinger

Lørdag 11. september.

Tårnagenthelg for 3. klassinger

Lørdag og søndag 25. og 26. september

Agent for rettferdighet

Fredag 22. oktober for 4. klassinger

Skattejakt og utdeling av 4 års-boka

Lørdag 23. oktober (Skattejakt i Mandal) og søndag 24. oktober (Skattejakt/utdeling i Holum og utdeling i Mandal)

Invitasjoner til ovenstående arrangementer sendes i posten til de aktuelle barn (foresatte).

Babysang

Vi inviterer fortløpende til babysangkurs ons- og torsdager på Kirkesenteret. Påmelding skjer ved henvendelse til Lotte Ploug: Lp886@kirken.no eller 922 32 901

Korgjengen

som er et kor for barn i barneskolealderen samles mandager kl. 17.15 - 18.00 på Kirkesenteret.

Så raskt vi igjen har mulighet i forhold til smittesituasjonen inviterer vi til:

- Småbarnssang på Kirkesenteret fredager kl. 10.00 - 13.00
- Familiebaluba på Kirkesenteret hver mandag kl. 16.15 - 18.00 Påmelding til fellesmiddag innen 12.00 samme dag til Lotte Ploug (922 32 901)
- Tirsdagssprell på bedehuset i Holum annenhver tirsdag (oddetallsuker) kl. 16.30-18.00. Påmelding til fellesmiddag innen 12.00 samme dag til Lotte Ploug (922 32 901)
- Klubben for 5.-8. klassinger på Kirkesenteret fredager i oddetallsuker kl. 18.30-20.30
- ChurchChillCafé for 9. klasse og oppover på Kirkesenteret på lørdager i oddetallsuker kl. 20.00-24.00

Følg oss på Mandal menighet sin Facebook-side.

BARNAS SIDE

Finn veien til Jesus!

Hjelp Maria, Peter og Johannes med å finne veien til engelen i den tomme graven, og videre til Jesus! (Tegning: Kari Sortland)

Gi barnebladet BARNAS til et barn du er glad i!

Disse oppgavene er hentet fra bladet.

Bestill abonnement på sondagsskolen.no eller **22 08 71 00**.

Vitser

Klassen hadde matteprøve. En av oppgavene var slik: «Et hus har 5 etasjer. Hver etasje har 20 trappetrinn. Hvor mange trappetrinn må du gå for å komme til toppen?»
– Enkelt, tenkte Ole, og skrev: «Alle.»

– Hvordan er den nye gitaren din?
– Jeg måtte kaste den.
– Hvorfor det?
– Den hadde jo et stort hull i midten!

Hva får du hvis du krysser en kalkulator med et menneske?
Svar: En venn du kan regne med.

Finn fem feil

Maria Magdalena løp og fortalte disiplene at Jesus var stått opp fra de døde. De to bildene er nesten like. Finner du de fem feilene på bildet til høyre?
(Tegning: Kari Sortland)

HVEM VAR DE?

En populærfaglig artikkelserie om «gamle mandalitter» – presentert av Knut Lindseth, Gustav Reiersen og Håkon R. Sødal.

Gravferder gjennom tidene

Av Gustav Reiersen

De eldste restene av mennesker i Norge ble funnet i Søgne, og er de første spor av våre aner her i landet, datert ca 8000 år tilbake. De neste funn stammer fra store gravrøysler datert fra rundt 4000 år f.Kr. Dette speiler nok også overgangen fra veidekultur til bofaste jordbrukere, som fikk et nært forhold til jorda. De begravet sine på gården. Rundt år 500 f.Kr. er skikkene endret: fra denne tiden blir de døde brent og lagt i små steinkamre nede i jorda, uten noen gravhaug over. I yngre romertid, 200-300 år e.Kr., blir det igjen vanlig med gravminner i form av hauger og røyser som var synlige på overflaten. Funn fra denne tiden og videre peker på befolkningsøkning og bosettingseksponjon. Men fra rundt år 550 er det gjort langt færre gravfunn, noe som også henger sammen med endring i skikkene: det ble nå vanlig å legge gravene under flat mark, oftest i form av branngraver med lite gravgods.

Går vi så frem til vikingtiden, fra siste del av 700-tallet, blir gravfunnene rikere og mer variert. I en mannsgav, en båtgrav, i Kristiansand, ble det funnet både våpen, jordbruksredskaper og fiskesøkk, og et redskap som kan ha vært harpun. Av båten er bare naglene tilbake. Men å gravlegge i båt har trolig med religiøse forestillinger å gjøre. Fra kvinnegravene finnes det et rikt materiale av smykker og spenner, mens mannsgravene inneholder lite som kan knyttes til klesdrakt. Her finner vi heller sverd, spydspisser, våpenøkser, skjold og pilspisser. Et eksempel på fine våpen er et sverdjal/håndtak med sølvinnlegg fra 900-tallet, funnet på Tregde. Funnene i ulike graver speiler en interesse for utseende og kunstnerisk utforming. Det den døde fikk med

seg i graven, skulle være til hjelp på den videre ferden, og vitner således om tro på et liv etter døden. Samtidig var det med på å markere status: rike folk fikk rikt utstyr, mens andre måtte klare seg med mindre. Materialet gjenspeiler således store sosiale forskjeller, fra storbonden til småbrukeren, mens det er lite eller ingenting å finne om trelle, eller om barns levekår. At noen graver ble velutstyrte, må også ha tappet gården for verdifulle gjenstander.

Det er gjort færre funn i det gamle Vest-Agder enn i Aust-Agder, og etter år 950 finnes det praktisk talt ikke funn i kystbygdene, mens det i de indre bygdene i Aust-Agder er gravfunn frem til omkring år 1050. At det er gjort færre funn i vestre Agder, kan forklares dels med tidlig kristen påvirkning, dels med skikken med graver under flatmark, som er vanskeligere å oppdage. I forbindelse med E-39-utbyggingen er det gjort arkeologiske undersøkelser som har gitt en god del funn. På Hageland ble det blant annet gjort funn i ei myr: her ofret man gjenstander og kanskje mennesker. Myra ble sett på som noe hellig, som man ikke gikk ut på. Den hadde kultfunksjon.

Kristendommen

Med kristendommen ble det påbud om å gravlegge på kirkegårder som var plassert ved kirkene, og bøter for dem som ikke sluttet med hauglegging. Unntatt var tyver, bannsatte og andre forbrytere, helt frem til 1800-tallet. På kirkegården kunne det ikke skje slagsmål eller drap. Da ble kirkegården vanhelliget. Derfor gav den også asyl for de forfulgte. De som fikk plass på kirkegården ble gravlagt etter stand og stilling. Kristenretten hadde regler om dette. Prester ble gravlagt inne i kirkene, under gulvet. Lekfolk fikk også mulighet til dette, bare de kunne betale godt. De gjevste gravplassene var nær alteret. Barnekister ble satt inn i kirkeveggene. Trelle, derimot ble lagt ytterst ved gjerdet. Det var også en skikk at menn ble gravlagt sør for kirken og kvinnene på nordsiden. Standsforskjellene kom også til uttrykk i utsmykningen av gravstedet: noen er unnselige, andre er rikt utsmykket, både i materialvalg og kunstnerisk utforming. Kirkegårdene var ofte delt inn i ulike felt, som «den aktede del», «et ringere kvarter» og «det uanselige stykke».

Fra 1805 ble det forbudt med gravlegging inne i kirkene. Dette førte til økt interesse for gravkunsten, men også til utbredelse av private gravsteder. Utformingen av gravkunsten følger ulike stilarter. På 1600- og 1700-tallet var gravene utstyrt med religiøse symboler, men også dødssymboler, som hodeskalle med korslagte knokler, eller med timeglass. Mot slutten av 1700-tallet kommer det gravminner i støpejern, først med støpejernsplater, senere også med kors i jern. Disse skikkene var i første rekke et byfenomen, men fra 1700-tallet ble bygdekirkegårdene i større grad beriket med gravminner, gjerne i tre, men også i kleberstein. Fra slutten av 1800-tallet blir det mer vanlig med gravminner i stein, og harde bergarter som granitt og syenitt overtar for marmor og sandstein. På 1800-tallet vokste det dessuten frem en interesse for terrengbehandling og bevisst beplantning. Kirkegårdene ble utformet etter en gjennomarbeidet plan, med monumentale og funksjonelle veisystemer, allèplanting og avgrensede gravfelt. Rundt 1880 ble rammekirkegården vanlig, særlig i byene. Hvert gravsted fikk en steinramme rundt. Fra 1950-tallet går man gradvis bort fra dette igjen.

På Mandal kirkegård finner vi eksempler på flere av de ulike stilartene og epokene som er nevnt ovenfor. Her er alt fra enkle graver til gamle, spektakulære gravsteder. Vi kan være glade over at tiden for det prangende og overdådige er over. Samtidig er noen av disse eldre gravstedene verdifulle kulturminner. De gir også kirkegården et mer variert preg.

Olaf Røksland

En av dem som opp gjennom årene har satt sitt preg på utformingen av Mandal kirkegård, er kjøpmann Olaf Røksland, (1889-1978), som mange nok ennå husker. Han fikk vervet som kirkeverge i 1930. Til daglig drev han sin kolonialforretning i Store Elvegata. I avisen Samleren skriver P.M. (Peder Madland) i en omtale i anledning Røkslands 60-årsdag at Røksland har vært en av de trofaste lærerne ved søndagsskolen. Han har også vært formann i bedehusstyret, og medlem i styret for Kinamisjonen, der han også var leder en periode. Dessuten var han styremedlem i Indremisjonen. «Herr Røksland er ikke av dem som er så veldig nøye med opptreden og kostyme. Møter du ham riktig på farten og opptatt med tanke på ett eller annet, kan det hende lua sitter langt bak i nakken og blikket skuer fjernt framover. Men du vil neppe unngå å bli sett likevel, for best som det er, kommer hans hilsen med noen ord i forbifarten. (...) Han er et gemyttlig og koselig menneske som ikke kan støpes i enhver form.»

Det var kirkeverge John Kåre Nicolaysen som på 1980-tallet fikk i oppgave av kommunen å begynne en sanering av det noe brokete bildet kirkegården var, og organisere utformingen etter en tidsmessig plan. Gradvis ble steinrammene rundt gravene fjernet. Gravstedene kom på linje, slik at det ble mulig å komme til med maskinelt utstyr, og det ble sådd til med gress, noe som dempet sandflukten og gav et mye mer ordentlig preg. I nyere tid har vi fått en utfordring når det gjelder ritualer og gravsted for andre tros- og livssyns-

Kjøpmann Olaf Røksland i sin kolonialforretning i Store Elvegata.

samfunn. Dessuten fører økning i folketallet og den demografiske utviklingen til nye behov. Det tidligere Mandal bystyre har vedtatt at en ny gravlund skal bygges på østsiden av elva. Her vil man kunne løse noen av de utfordringene vi står overfor. Men det ligger inn i fremtiden. En ny gravlund vil dempe presset på dagens kirkegård. Det samme ville skje hvis andelen kremasjoner økte. Frem til innføringen av kristendommen var branngraver utbredt.

Kremasjon

De første krematorium i Europa ble bygd i Milano i 1876. Norge fikk det første i Bergen i 1907. Bergens Likbrenningsforening ble stiftet 1893, og Stortinget vedtok i 1898 Lov om Ligbrænding. Dette var en av Europas mest liberale lover innen dette området. Den sikret også gratis kremasjon for dødsboet. I 2004 var det krematorier i 34 norske kommuner, og fra 1980-tallet stabiliserte kremasjonsandelen seg og lå i 2008 på 35%. For vår kommune og området rundt brakte Lindesnes Avis en god oversikt den 4.3.21 som viser andel begravelser og bisettelser:

Antall begravelser i Lindesnes i 2020: (Tallene i parentes viser kremasjoner/bisettelser)

Sokn	Antall begravelser
Mandal	110 (21)
Holum	17 (4)
Harkmark	1 (1)
Spangereid	10 (2)
Valle	28 (6)
Vigmstad	6 (0)
Øyslebø	9 (0)
Laudal	7 (1)
Bjelland	10 (3)
Totalt	198 (38)

Selv om døden er den naturligste ting her i verden:
la oss glede oss over livet!

Kilder

Torbjørn Låg: Agders historie 800-1350. 1999.
Helge Klingberg: Den nye kirkegårdsboka. 2005.
Ghattas Sayej, arkeolog hos Fylkeskonservatoren.
Likbrenning – Wikipedia
Færre dødsfall bidro til omsetningssvikt i millionklassen - l-a.no (l-a.no)
Avisen Samleren, 12.12.1949.

Vigsel

Gifteplaner?

Lurer dere på om dere skal gifte dere i kirken, eller et annet sted, eller heller la være? Da bør du lese videre.

Mange velger tradisjonelle bryllup med stor fest der familie og venner samles for å feire brudeparet. Men vi merker også en økende etterspørsel etter «enklere vielser». Gjerne på en ukedag og med kun de nærmeste tilstede, i et mindre rom. Flere velger også å gifte seg utendørs. Det siste året har mange utsatt bryllupene sine, men flere har også valgt å gjennomføre med korona-restriksjoner. Tilbakemeldingene har vært at seremonier med færre tilstede har vært overraskende fint!

Bryllup - å gjøre en juridisk avtale til noe vakkert

Det er ikke lenger en selvfølge at unge par velger å gifte seg før de etablerer seg sammen og stifter familie. Dette er stort sett akseptert i samfunnet, men i kirka holder vi fortsatt ekteskapet høyt. På spørsmålet til presten om hvorfor samboerpar velger å gifte seg, svarer de ofte; «Det kjennes trygt.», eller «Nå vet jeg du er min.» Det er ikke til å unngå at ekteskap oppleves mer stabilt og varig enn samboerskap, og svært mange velger ekteskap for barnas skyld. For å gi familien en god ramme. Og med god grunn;

«Argumentene mot å gifte seg kan vanskelig trumfe ekteskapets fordeler ved skatting, arv og skilsmisse. Å tre inn i ekteskapet er en gratis samlivsforsikring som gagnar den økonomisk svakere part. I dag er det først og fremst kvinner som er fattigst - og derfor bør det også være en feministsak at flere gifter seg. Samboerskapet - det liberale og moderne alternativet - er blitt en patriarkalsk ordning.», skriver Åste Dokka i avisen Vårt Land (www.verdidebatt.no, 8. feb. 2019)

Bryllup er en fest for kjærligheten, men det er også å gjøre en juridisk avtale til noe vakkert. To mennesker lover å elske og ære hverandre, og holde sammen i gode og onde dager resten av livet. Det handler om disse to, men de står ikke alene. Ekteskapsinngåelse er en offentlig handling og kan skje borgerlig eller kirkelig. I vitners nærvær gir to hverandre løfte om at de vil leve sammen resten av livet.

Par som er borgerlig viet kan i etterkant ha en kirkelig forbønnshandling for ekteskapet. Denne seremonien er nesten helt lik en vigselseremoni.

Bryllupsfolket kan være unge, eldre, en kvinne og en mann eller to av samme kjønn. Om man velger stort eller et enkelt bryllup - i en kirkelig vielse blir livet lagt frem for Gud med bønn om velsignelse.

Bryllup i korona-tid

I 2020 var det 16 par som giftet seg i Mandal og Holm. Noen av parene som hadde planlagt bryllup har utsatt vielsen, men de fleste gjennomførte på et eller annet vis i løpet av året. Et av parene som valgte å gifte seg i fjor mens korona-pandemien herjet, var Kristine Wergeland og Kristian Reiten. De hadde i utgangspunktet planlagt en stor fest med 130 gjester.

Hva tenkte dere da dere innså at de opprinnelige planene gikk i vasken på grunn av smitteverntiltak?

Da korona-pandemien kom til Norge ble vi veldig usikre på hva som var mulig å få til av feiring. Først hadde vi et håp om at pandemien kom til å roe seg raskt igjen på grunn av alle restriksjonene som ble gjort. Men vi innså vel relativt raskt at korona-restriksjonene kom til å bli langvarige og at vi derfor måtte utsette den store bryllupsfesten. Vi hadde på det tidspunkt allerede sendt ut invitasjoner og lagt mye planer for opplegget. Vi bestemte

Soknepresten er klar for vielse i Klosterhaven på Kirkesenteret i gågata.

Kristine og Kristian gav hverandre sitt ja 06.06.2020.

oss etterhvert for å beholde datoen og bare ha en helt enkel vielse. Vi jobbet begge som helsepersonell på sykehus i Oslo og ble dermed tett berørt av pandemien i jobbsammenheng. Vi merket at jobbingen og all usikkerheten knyttet til bryllupsfeiringen tok mye energi. Det var ganske deilig da vi tok beslutningen om å gifte oss, men å gjøre det helt enkelt.

Hvorfor valgte dere som dere gjorde?

Vi hadde gledet oss til bryllupet og ønsket ikke at koronaen skulle få ødelegge for alt. Vi hadde satt en veldig fin dato, 06.06.2020, som var enkel for oss å huske i ettertid, og vi syntes det var fint å se fram til det i en ellers kaotisk hverdag. Vi synes ekteskap er en fin måte å vise for hverandre at vi ønsker å «gå all in» og satse på forholdet.

Hva tenker dere i ettertid om dagen deres?

Dagen ble veldig fin og vi følte vi hadde god tid med de som var til stede. Det var en herlig ro over dagen. Samtidig ble det også ei høytidelig feiring. Det var ekstra stas at flere besteforeldre fikk være med på feiringen. To av gjestene var over 90 år! Vi er veldig fornøyde med at vi valgte å ha vielsen i Klosterhagen. Det er lyst og lekkert der, også var det passelig størrelse. Vi filmet vielsen og lagde til en enkel film som de inviterte gjestene fikk se i etterkant. Da vi kom ut fra vielsen stod det en gjeng med venner som overrasket oss med flagg og gratulasjoner. Det ble også kaker, litt taller og middag ute. Vi sitter igjen med veldig gode minner fra bryllupsdagen.

Har dere tenkt å ha noe mer form for feiring etterhvert?
Da vi utsatte festen var planen å ha et stort selskap sommeren 2021, men vi har valgt å avvente planleggingen til koronaen roer seg. Vi håper likevel vi får til en ekstra feiring med flere venner og familie etterhvert. Kristine og Kristian flyttet fra Oslo til Mandal sommeren 2020, og trives både som ektefolk og i sine nye omgivelser.

Har du gifteplaner eller spørsmål rundt vigsel?

Sjekk kirken.no/Lindesnes, eller ta en telefon til kirkekontoret eller direkte til en av prestene. Det er høyt prioritert å legge til rette for bryllup hos oss.

Carina Elisabeth Lønn Skjebstad og André Skjebstad giftet seg på Risøbank 22. juni 2019. De valgte å gå «all in» med forberedelsene, og hadde i tillegg til innleid band og solist ordnet dekorasjoner med omhu, laget en bryllupsportal og engasjerte en fotograf til å dokumentere det hele.

Flere par velger å ha vielsen utendørs. Ikke minst de senere årene når Mandal kirke har vært under renovering. Det kan være et fint alternativ, men det er noen ting man må huske på:

- Vielser utendørs må klareres med prest/prost.
- Det må være på et sted som er greit for presten å ta seg til og fra
- Det må være et egnet sted som ikke er kommersielt, dvs. ikke på en restaurant, hotell e.l.
- Bryllupsfolket må selv ordne med musikk, teknisk utstyr, blomster, lys og ellers det som trengs av fasiliteter
- Presten er den eneste bemanningen kirken stiller med.

SPAREBANKEN SØR

SCHMIDT ADVOKATER
www.schmidtadvokater.no
Tordenskjolds gate 9, 4612 Kristiansand
Tlf +47 38 07 72 10

Lindesnes Avisen for Mandal og distriktet
www.l-a.no
Tipstelefon 917 00 100
Gierts Karis plass, Mandal
Tlf. 38 27 10 00 - Faks 38 27 10 01

REGNSKAP SØR AS
Regnskapsføring for primærnæringer og annen næringsvirksomhet samt organisasjoner og menigheter.
Gustav Vigelandsvuei 39, 4514 Mandal
Tlf. 38 26 44 33 - Faks: 38 26 46 98
E-post: post@regnskapsor.no

JØLSTAD begravelsesbyrå
Mandal - Søgne Kristiansand
38 14 87 70 (24 timer)
Jolstad.no

Kontorsenteret as.
Torjusheigata 4, 4501 Mandal Tlf. 38 26 35 50

EIKAAS
BAKERI, DAGLIGVARE OG BENSINSTASJON
ALLTID ÅPENT

Egeland Rør

NORSK FLUID HUSFLIDEN
Store Elveg. 27 - tlf. 38 27 29 00

Western System

GRAVMONUMENTER SKIFER & GRANITT
- Nye monumenter - Tilskjært på mål
- Navnetilføyelser - Skiferfliser
- Oppussing, omsliping - Bruddskifer
Sørlands STEIN a.s
Vigeland - 4520 Sør-Audnedal Tlf.: 38 25 64 00
Fax: 38 25 78 60 post@sorlandsstein.no
www.sorlandsstein.no

Elektro Sør
www.elektro-sor.no
DØGNVAKT/SENTRALBORD
38 27 13 90

SPAR
HOLUM NÆRKJØP AS

NØDINGS DELIKATESSE

Håland utstyr as
Gardiner, Sengetøy, Interiør Tekstiler
Torvet i Mandal - tlf.: 38 26 26 55

Mbt
VIGELAND TRANSPORT AS
Mikkelsmyrveien, 4515 Mandal

bayauto ford i sør
Tlf. 38 27 23 00
ÅPNINGSTIDER
Man - fre: 07:30-16:00 / Tors: 07:30-19:00 / Lør: 10:00-14:00

GHV Systeminnredning
www.ghv.no • 38 01 55 90
Kvalitet og trygghet gjennom 40 år!
- Gulv - Himling - Vegg
- Spesiellinnredning
- Akustisk regulering
- Foldevegg
- Teleskoptribune
- Solskjerming
- Fosadearkitektur

GULLSMED DANIELSENS EFTF.

elon Store Elvegata 87
4517 Mandal
Tel. 38 26 01 06

YX Holum
Møll Bensinstasjon AS
4519 Holum

MB MANDAL BILTEKNIKK A/S
Sommerkroveien 2, Skinsnes - tlf. 38 26 11 00

maren Mandag 07.30 - 19.00
Tirsdag-Fredag 07.30-16.00
www.maren.no

Aurebekk Gartneri as

Konsmo hus Konsmo Fabrikker a.s.

SØRMEGLEREN
38 26 66 66 | mandal@sormegleren.no

Arthur Berge Triumph
- UNDERTØYSAVDELING -

Blomsterverkstedet Store Elvegata 10
Tlf. 38 26 10 06

WALVICK BYGG
ENDRE WALVICK
Tlf. 97 06 32 35

edgars BAKERI KONDITORI
1906
Tlf. 38 27 15 55
Mandal

TRYGG
Nøstet Kjetting a-s

HJORTELANDS Aut. Rørleggerforretning AS
Marnav. 29B
Tlf. 38 26 23 91 - 4517 Mandal

Vi kan tilby selskapslokale for inntil 100 personer. Bryllup, konfirmasjon, bursdag, blåtur med aktiviteter.
UTKJØRING AV KOLDTBORD, SNITTER OG KAKER
Utleiehytter/hus 2-10 personer.
Tlf. 975 69 121
information@hogetveitsnaturcamp.no
www.hogetveitsnaturcamp.no

Team Revisjon
Revisjon og rådgivning på torvet!
Tlf 38 27 13 70 - www.teamr.no

SOLSKJERMING FOR NÆRINGSBYGG
KOLSHADE
SPESIAL PRODUKTER SØR
STOPP VARMEN - BEHOLD UTSIKTEN!
38 01 55 94 - www.spesialprodukter.no

LANDSKAPS-ENTREPRENØRENE

SØRLANDETS ELEKTRO www.seeas.no
Tlf. 900 61 330

FARGERIKE MANDAL FARVEHANDEL AS
Kastellgt 11-13, 4514 Mandal - Tlf. 38 27 10 50

Mo-stua. Rammeverksted
Finn Vidar Mo, Neseveien 2B, 4514 Mandal
Mobiltelefon: 951 55 577

Gumpens Auto Mandal AS
Sommerkroveien 1, Skinsnes
Tel. 38 27 29 50
V*A*G forhandleren i Mandal

Nordea

BJORVAND & CO DESIGN / PRINT / PRODUKSJON

Kastellet - glede i hver smak -
Telefon: 38 60 08 20
www.kastellet.no

happy homes

Besøk vår **BRUKT-BUTIKK.no**
Bryggegate v/ Politistasjonen
Møbler - inventar til overs?
Ring 993 74 254 / 489 97 548
Vi henter gratis!

LANDES BEGRAVELSESBYRÅ MANDAL
INGEN EIER ANDRES SORG
VAKTELEFON HELE DØGNET:
900 98 006
www.landes.no
Halseveien 1, 4517 Mandal
f landesbegravelsesbyra

Din annonse her?
Tel: 489 97 548
E-post: oey-braa@online.no

Kurs / møter / selskapsarrangement / minnestund etter begravelse

SEKS GODE GRUNNER TIL DÅP

1. Dåp er tradisjon

Tradisjoner uttrykker det som er viktig for mennesker. Tradisjon er ikke uttrykk for likegyldighet eller ubevissthet. Tradisjon er en del av vår identitet som vi kan velge å videreføre.

2. Dåp er å bli ønsket velkommen

Rundt den som døpes er foreldre, faddere, familie og venner. Dåpen fører oss inn i menigheten, hele Den norske kirke og den verdensvide kirke. I dåpen knyttes vi sammen med kristne søsken over hele jorden.

3. Dåp er å ta imot Guds kjærlighet

Dåpens vann og dåpens løfter formidler Guds nåde og kjærlighet. Det å være døpt er å leve omsluttet av Guds kjærlighet.

4. Dåp inviterer til det store mysteriet

Tro er et møte med det vi ikke forstår. Dåpen er en invitasjon til undring i møte med livets mysterium og tillitsfull mottakelse av troen.

5. Dåpen lar oss leve og vokse i troen

Ingen vokser opp i et nøytralt rom. De kristne verdiene er et godt livsgrunnlag. Gjennom dåp og innføring i troen får barnet et grunnlag for å gjøre selvstendige valg. Menighet og hjem står sammen om å utforske dåpens gave.

6. Dåpen gir håp

Dåpen bærer gjennom livet og har et håp som bærer utover dette livet. Jesus kaller alle til dåp. Vi døpes til å leve et liv med Jesus. Dåpen gir oss del i Jesu oppstandelse. Dåpens løfter setter våre liv inn i Guds evige perspektiv

DEN NORSKE KIRKE